

Kapittel 7

Barnepleiere og hjelpepleieres deltakelse i utdeling av legemidler til barn

Mange barneavdelinger har en sammensatt gruppe av barnepleiere og hjelpepleiere med stor forskjell i erfaring og kompetanse. De er viktige personellgrupper på en barneavdeling, og har ofte tett kontakt med barna. (Hjelpepleier er i det følgende omtalt som representant for begge personellgruppene). Det kan derfor være best for barnet at hjelpepleiere gir legemidler til barna selv om det er sykepleier tilgjengelig (4). Hvorvidt de også kan trekke opp visse legemidler må bygge på vurderinger på den enkelte avdeling i forhold til kompetanse hos de hjelpepleiere som til enhver tid er ansatt. I vurderingen bør det også tas hensyn til de arbeidsmiljømessige forhold ved eventuelt å la enkelte, men ikke alle hjelpepleiere delta i visse prosedyrer.

Utdeling av legemidler til pasient kan bare foretas av lege eller annet personell som lege har delegert myndighet til. Forutsetningen er at personellet har kompetanse til å utføre oppgavene. Sykepleiere forutsettes å ha slik kompetanse gjennom sin utdanning. Sykepleierne kan ikke delegere videre sin myndighet til annet helsepersonell. Andre personellgrupper kan delta ”hvis det er forsvarlig ut fra oppgavens art, personellets kvalifikasjoner og den oppfølging som gis” (2). Annet helsepersonell skal ha personlig fullmakt av avdelingsoverlegen etter en forsvarlig vurdering av den enkelte, for eksempel ved en kunnskapstest. Hjelpepleiernes oppgaver bør begrenses til å administrere legemidler som sykepleier har gjort i stand. ”Bare tungtveiende grunner kan åpne for at andre enn sykepleiere gjør i stand legemidler” (4).

Dobbeltkontroll av medikamenter til injeksjon og infusjon skal foretas av 2 personer (1). Dvs. at det ikke er krav til formell fagutdanning for den som skal foreta dobbeltkontrollen av lege eller sykepleiers istandgjøring av injeksjoner og infusjoner, men vedkommende må ha den nødvendige kompetanse til å utføre kontrollen forsvarlig (2).

Medisinsk ansvarlig lege avgjør i samråd med enhetsledere om det er behov for at hjelpepleiere deltar i utdeling av legemidler og/eller dobbeltkontroll av injeksjoner og infusjoner, og i tilfelle hvilke deler som er aktuelle. Til grunn skal ligge vurdering av forsvarlighet ”ut fra oppgavens art, personellets kvalifikasjoner og den oppfølging som gis” (2). Ved vurdering av oppgavens art bør det tas hensyn til sykdommens alvorlighetsgrad og legemidlets virkning. I tillegg bør det tas hensyn til hva som er best for barnet (4).

Formelle og praktiske prosedyrer

Avdelingen bør utarbeide formelle og praktiske prosedyrer for å sikre at hjelpepleiere har den nødvendige kompetanse til å utføre de deler av utdelingen de deltar i. Prosedyrene skal også avklare forhold i ansvarsfordelingen mellom sykepleier og hjelpepleier ved utdeling av legemidler:

- Om, og eventuelt hvilke oppgaver hjelpepleiere kan utføre
- Hvordan de skal utføres
- Hvilken kompetanse som trengs
- Hvilken opplæring som skal gis, hvordan kompetansen skal dokumenteres og vedlikeholdes

Innholdet i opplæringen fastsettes av medisinsk ansvarlig lege og enhetsledere, med råd fra farmasøyt som også bør undervise sammen med lege og sykepleier, alternativt være rådgiver

Barnepleiere og hjelpepleieres deltakelse i utdeling av legemidler til barn

for undervisningsopplegget. Opplæringen dokumenteres og evalueres eventuelt ved kunnskapstest.

Fullmakt

Medisinsk ansvarlig lege gir den enkelte skriftlig fullmakt (6) der det fremgår hvilke oppgaver vedkommende kan delta i, og at vedkommende har fått tilstrekkelig opplæring til å utføre oppgavene. Han/hun utarbeider oversikt for avdelingen over hvilke hjelpepleiere som har fått fullmakt, og hvilke oppgaver det gjelder.

Opplæringsprogram

Opplæringen bør bestå av

- teori
- praktisk gjennomgang med sykepleier
- eventuelt en kunnskapstest

Teori

De deler av avdelingens prosedyrer for utdeling av legemidler som hjelpepleiere skal bruke.

For eksempel:

- rutiner for administrasjon av legemidler
- generelle skriftlige direktiv
- rutiner for dokumentasjon av gitte doser
- doser, virkning og bivirkning av de aktuelle legemidler
- observasjoner og rapporteringsrutiner
- oppbevaring, orden og kontroll av de aktuelle legemidler
- hygiene (for eksempel rengjøring, oppbevaring og kontroll av inhalasjonsutstyr)
- rutiner for avvikshåndtering

Fordeling av oppgaver mellom sykepleier og hjelpepleier.

Alle oppgaver utføres i henhold til gjeldende prosedyrer (for eks. istandgjøring av legemidler, hygiene, bruk av orale sprøyter osv.). Det utarbeides prosedyre for hvert legemiddel eller legemiddelgruppe der det fremgår hvilke oppgaver hjelpepleier kan utføre.

Kommentarer

Det forutsettes en vurdering av den enkelte, dvs. oppgavens art i forhold til den enkeltes kvalifikasjoner.

Det stilles ikke krav til formell fagutdanning for dobbeltkontroll av medikamenter til injeksjon og infusjon. Hjelpepleier har ikke fått opplæring i medikamentregning og administrasjon av injeksjoner og infusjoner i sin utdanning. Dersom de skal delta i slik dobbeltkontroll, bør det derfor begrenses til enkel lesekontroll, det vil si kontroll av bruksferdig preparat mot ordinasjon.

I flg. (5) skal foreldrene gis anledning til å medvirke i behandlingen i den grad det er praktisk mulig og medisinsk forsvarlig. De kan også ha behov for opplæring i medisiner (7). Man kan derfor ha situasjoner der foreldrene involveres i oppgaver som hjelpepleierne ikke kan delta i.

Barnepleiere og hjelpepleieres deltakelse i utdeling av legemidler til barn

Forslag til formulering av prosedyre når det er bestemt hvilke oppgaver hjelpepleier kan utføre:

...gjør i stand legemidlet. Istandgjøringen dobbeltkontrolleres avgir legemidlet og ...kvitterer for gitt dose i ... (kurve/melkeskjema osv) ...observerer barnet og rapporterer til ...ved eventuelle avvik.

Eksempler

Nedenfor er angitt eksempler på hvordan prosedyrene kan se ut. De tar ikke stilling til fordeling av oppgaver mellom hjelpepleier og sykepleier, eller hvor dokumentasjon av utdelingen skal foretas.

Eksempel 1:

Vitaminer og mineraler

Hjelpepleier gjør i stand legemidlet. Hjelpepleier gir legemidlet og kvitterer for gitt dose i kurve. Hjelpepleier observerer barnet og rapporterer til sykepleier eller lege ved eventuelle avvik.

Eksempel 2

Elektrolytter i melk

Hjelpepleier gjør i stand legemidlet. Istandgjøringen dobbeltkontrolleres av hjelpepleier eller sykepleier. Hjelpepleier gir legemidlet og kvitterer for gitt dose i kurve. Hjelpepleier observerer barnet og rapporterer til sykepleier eller lege ved eventuelle avvik. (Dobbeltkontroll anbefales bl.a. pga kaliums smale terapeutiske område).

Eksempel 3

Inhalasjoner

Sykepleier gjør i stand legemidlet. Hjelpepleier gir legemidlet og sykepleier kvitterer for gitt dose i kurve. Hjelpepleier observerer barnet og rapporterer til sykepleier eller lege ved eventuelle avvik.

Referanser

1. Forskrifter av 6. september 1968 om legemiddelforsyning m.v. ved sykehus og andre helseinstitusjoner
2. Lov om helsepersonell m.v., 2. juli 1999, nr.64, <http://www.lovdato.no/all/nl-19990702-064.html>
3. Hjelpepleiere i spedbarn og barselpleie. Veiledende retningslinjer for hjelpepleiernes arbeidsoppgaver, Sosialdepartementet (Helsedirektoratet) J.nr. 92/80 H.dir. 6
4. Utdeling av forordnede legemidler av andre enn offentlig godkjent sykepleier, Rundskriv nr. I-1068/77 29. juni 1977
5. Forskrift om barns opphold på helseinstitusjon, 1.12.2000, nr. 1217. <http://www.lovdato.no/for/sf/ho/xo-20001201-1217.html>
6. Eksempel på fullmakt (vedlagt).
7. Norsk Barnelegeforenings Veileder for legemiddelhåndtering, kapittel 9.

Barnepleiere og hjelpepleieres deltakelse i utdeling av legemidler til barn

Eksempel på fullmakt:

(tar ikke stilling til hvilke legemidler hjelpepleiere kan gi og innholdet i opplæringen)

Fullmakt for deltakelse i utdeling av legemidler til barn

NN har gjennomført Barneavdelingens opplæringsprogram for hjelpepleiere.

Opplæringsprogrammet har følgende innhold:

Teori

1. (x timer)

Følgende prosedyrer for utdeling av legemidler:

Generelle skriftlige direktiv for bruk av vitaminer og mineraler, og Emla krem/plaster

Utdeling av legemidler

Bruk av orale sprøyter

Merking av opptrukne sprøyter

Administrasjon av legemidler

Dokumentasjon av gitte doser i kurve

Oppbevaring av legemidler

Hygienerutiner

Rutiner for avviksregistrering

Observasjons- og rapporteringsrutiner

2. (y timer)

Doser, virkning og bivirkninger av følgende legemidler: (xx timer):

Legemidler til inhalasjon: Ventolin 5 mg/ml inhalasjonsvæske og Racemisk adrenalin

20 mg/ml inhalasjonsvæske

Elektrolytter og vitaminer per os

Emla krem/plaster

Praksis

Praktisk gjennomgang av prosedyrene i teori del 1 med sykepleier eller farmasøyt.

Kunnskapstest

Bestått kunnskapstest med tema fra teori del 1 og 2.

NN får herved fullmakt til å delta i utdeling av:

Ventolin 5 mg/ml inhalasjonsvæske og Racemisk adrenalin 20 mg/ml inhalasjonsvæske, elektrolytter og vitaminer per os, Emla plaster/krem i følge Barneavdelingens prosedyrer.

25 August 2005

Per Persen

Medisinsk ansvarlig lege

Barneavdelingen

Østlandets sentralsykehus